

Národne povesti.

Povodni mož in divji mož.

Priobčil sem unidan drobtinčice o Rojenicah iz svoje rojstne doline.

Naj donesem danes, kar se pri meni domá pripoveduje o povodnem možu in o divjem možu.

Popred le nekoliko besedic od kraja ondotnega.

Kamnogorica stoji med Jelovico in malo predgorico, ki se vleče od Lancovega do Podnarta.

Blizo Lancovega na najvišjem verhu, Radoljci nasproti, stojé razvaline Pustega grada, — blizo Podnarta pa Prizrenje. V sredi, kjer pelje slaba kolovozna pot od Kamnegorice na Globoko ob Savi in dalje čez Čajnarje in Mošnje na véliko cesto, se dviga „Vidovec“, o katerem sem pisal v „Glasih domorodnih.“

Med Pustim gradom in Vidovcem se razprostira navšev na desnem kraji Save bukovje, na levem pa radoljško in mošensko polje.

Mujovega Luka oče, ki je pred 40 leti 84 let star bil je pripovedoval, da je prebival povodni mož poleg bukovja v Savi. On sam, je rekel, ga je večkrat vidil sedeti na veliki skali, ki se ondi dviguje iz Save, pa če je vgladal človeka, je hitro plunknil v Savo, da ga viditi ni bilo več. Bil je velike postave. Lovil in podil je rad ženske na mošenskih njivah. Globoko v Savi pod Čajnarjah imel je svojo stekleno (gláževnato hišo). Odpeljal je v to hišo malo, zalo deklico pastarico. Ko je odrasla, je bila žena njegova. Žalostna je bila neizrečeno. Kadar je vdarilo solnce skoz valove žarno in sveteče na nje prebivališče, se ji je bolečin vtergati hotlo serce. Spominjala se je svojih staršev in svojega doma. In če je zasijala mila luna, so se ji zopet vderle solze. Veselja ji ni bilo nikdar, čeravno je stanovala v čudno lepem, bliskajočem poslopji pri povodnem možu, čeravno so krog plavale ribice svitle. Povodni mož ni gerdo ravnal z njo. Kadar je pometala, ji je zapovedal, naj pometa od duri gori smeti. Do verha dognane so se spremenile v zlato. Bilo je zlata in srebra obilno v ti hiši.

Posiljala je povodnega moža z blagom obloženega večkrat domú s poročili, ker nji sami nikdar ni dovolil tega. Prepovedovala mu je počivati, ter je rekla: „jez te zmiram vidim, me bodeš že slišal, če bodeš počival.“ Tako je spošiljala staršem obilno blaga, zlata in srebra, ki ga je povodni mož sam znosil domú.

Nekega dné, ko je pekla, ga pošlje zopet s košem domú; postavi svojo podobo iz slame pred peč, in ona sama se spravi v koš. Takrat je pa bila povodnemu možu teža prevelika. Hoče počivati. Pa kadar hoče počivati, zasliši glas svoje žene: „te že vidim, te že vidim!“ Tako jo prinese domú in odloži kakor drugekrat srebro in zlato.

Ko pride nazaj v svojo hišo, praša slamnato podobo pred pečjo: ali je že pečeno? Pa brez odgovora ostane vsako njegovo vprašanje. Zdaj vidi, kako da ga je žena speljala. Hitro dervi na dom svoje žene, rijove okrog hiše, toda izpeljal je ni nikdar več. — Tako se pripoveduje sploh od povodnega moža. Spominjam se še, kako da smo gledali otroci v vodo, in kadar je solnce zasvetilo krasnobojno v njej, smo rekli, da se sveti gláževnata hiša povodnega moža. Spominjam se tudi, da so nas starši svarili, ne k vodi hoditi, češ da nas bo vzel povodni mož.

Divji mož

je pa, kakor pravijo najstareji ljudje, prebival v Jelovici. V prednjih letih je zmiraj nadlegoval oglarje.

Ko je zalezoval enkrat zopet oglarsko bajto, da bi bil zasačil kakega oglarja, se mu je slabo godilo. Pripravljene so bili oglarji na njegov prihod. Spravil se je oglar na

gliste. *) Ko divji mož pomolí glavo skoz vrata, ga hlistne oglar s sekuro, da preseka mu glavo. Zbeží divjak. Sledé mu oglarji. Zaznamovan je bil sled s kervjo. Najdejo ga s presekanom in zavezano glavo v naročji svoje žene, ker mu hudo očita tako: Al ti nisem pravila, da pusti v miru — kristjane.

Pred petdesetmi leti je zginil v Jelovici en oglar. Pravijo, da ga je divji mož vzel.

V prednih časih je nek večkrat prišel v Kamnogorico. Gori in doli je hodil po nji, in je pri marsikteri hiši pokukal s svitlimi očesi v zgornje nadstropje.

Toliko od divjega moža.

Vém, da tudi na drugih krajih je dosti pravlic od povodnega in divjega moža. Naberite in priobčite jih, dragi domorodci. Zdi se mi, da so zakrite v njih dragocene čertice zgodovinske.

Dr. Lovro Toman.

Svet večer.

Narodna pravlica.

Svet večer Slovenci sploh pobožno praznujejo. Ko Avemarijo odzvoní, popusté vse delo. V vsaki tudi najrevniši bajtici na belo pogernjeni mizi berli lučica, in krog mize prebivavci z molitvijo in pobožnimi pogovori polnoči čakajo. Kdor tega ne spolne, se hudo pregreší. Pripovedujejo si sledečo prigodbo.

Čevljar, ki je hotel po vsi sili začeti čevljev končati, ni maral ne za svet večer ne za mašo. Ko so ljudje že memo hiše k polnočnici šli, je še zmernaj dreto ulekel. Ura odbije poldvanajsto, pa čevljev še ni bil končan, in čevljar še ni nehal delati. Zdaj se ozre na okno, in gorjé mu! na njem zagleda veliko človeško glavo, ki z debelimi očmi na-nj gledaje ga trikrat nagovori: „Čevljar poznaš li ta gobec?“ Čevljar se prestraši, al prederznost ga ne zapustí, vzame čevljev in udari po glavi, rekoč: „Gobec ti poznaš li tale trobec?“ Pa kaj se zgodí? Visoki goreči jezdicí začno dirjati krog hiše, da se zemlja trese in okna ropočejo. Čevljar, vés splah, ne vé kaj bi storil. Moli in moli, obljubuje Bogu poboljšanje, da bi ga rešil. Pa zastonj! Ko se je maša v cerkvi končala, so se še le zgubili jezdicí. Strah pa hudobnega čevljarja ni zapustil. Pokopal ga je kmalo potem.

Pisma o Slovencih in Slovenkah.

Dragi moj Vitomar!

Unidan si mi pisal po „Novicah“, kaj si doživel v Bledu in da se Ti je merzilo slišati, kako so se nektere Ljubljanké spakovale s francezčino. Lahko zapopadem Tvojo pravično nevoljo nad takim kramljanjem, in rad Ti verjamem, da take Krajnice, ki žlabudrajo, da „krajnski“ jezik je le jezik za „Bauernvolk“, bi raji imel verh Grintovca, kakor da si jih vidil v rajskem Bledu. Še bolj, dragi moj, pa se boš čudil, da morejo domače hčere kaj takega abotnega rêči, če Ti povém, da ravno tistega maternega jezika, kterege kot „Bauernsprache“ zaničujejo, so navzete tako skoz in skoz, da berž na prvi govor boš večidel spoznal Ljubljanké - Nemko ali pa tudi Ljubljanké - Nemca. Lahko Ti rečem, da deset Ljubljanké je morebiti komaj, ki so se v nemškem govoru emancipirale od tistega jezika, ki ga imenujejo „Bauernsprache“, ali, da z drugimi besedami rečem: deset Ljubljanké (rojenih Krajnic) je morebiti komaj, ki govorijo čisti nemški jezik; pri vseh drugih, če so tudi vtaknjene v francozke sodce (krinoline) in nosijo plajše iz velur-ja, kuka iz vsakega nemškega govora tista njih „Bauernsprache“ tako očitno, da se spoznajo na prvih deset besed. Al ne, da bi bil „ungalant“ do naših gospé

*) Kraj nad hišnimi vratmi, kjer navadno derva sušijo. Pis.